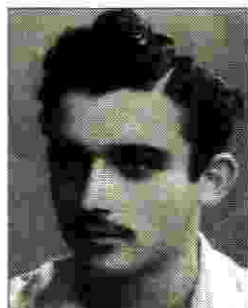

רום יוסף (יוסקה רומנובסקי)

נולד ב-28.6.1926 בתל-אביב
התגייס לפלמ"ח מירושלים ב-1944
הצטרף לפל"מ ב-1945

ה ע ס נ ה ר י ס י ו

וכך קרה, שבדרך לפל"מ 'התעכבתי' שלושת רבעי שנה במחלקה הערבית, מחלקה שהשתייכה גם היא כמו המחלקה הימית, לפלוגה ז' של הפלמ"ח.

המפקד החדש שלי היה ירוחם כהן שהוחלף אח"כ ע"י אהרונצ'יק ספקטור, והמורה היה שמעון סומך שכונה 'סמעאן'.

תשעה חודשים ארוכים בקיבוץ אלונים, כשיך אברק בכית משפחת זייד, בקיבוץ גינוסר ולכסוף בקיבוץ יגור. יחד איתי הגיע מעין-חרוד גם חברי הטוב גברי כשיוף, ומקום אחר עוד חבר, אשכנזי כמוני, אורי טהון. אבל במרוצת החודשים עזבו השניים את המחלקה. נותרתי אני, אשכנזי יחיד, הנושא שם מצלצל וחריג כמו יוסקה רומנובסקי, עם חבורה של "סנובים פרענקים", שהשם הפרטי של מרביתם היה גם הוא יוסקה.

ה"עונש" של שירות במחלקה הערבית הוטל עלי משום שהייתי בין היחידים באותה תקופה שעשה בחינת בגרות בערבית, שידע את השפה, וששימש כמורה לערבית בפלוגה ז'. בפרקי זכרונותי במקום אחר אני מרבה לספר על תקופת השירות שלי בעין-חרוד ובמחלקה הערבית. ואכן יש לי סיפורים וזכרונות לרוב.

כאן עלי להצטמצם ולהשאיר את עיקר המקום לפל"מ. אסתפק איפוא בשליפה של שני אירועים בלתי חשובים בעליל, המלווים אותי לאורך כל השנים.

תקופת עין-חרוד

ערב אחד, יצאנו לאימון מחלקתי של א"ש לילה בפיקודו של ביל. עברנו את כביש העמק לכיוון הרי הגלבוע ובינות לכרמים, כשלפתע נעצרנו לשמע ה-פס... פס... של המ"מ. התיישבנו.

לא רחוק מאיתנו, לפנינו, ראינו צללית של אדם רכוב על סוס, כשהוא עומד ללא תנועה ואינו זז. עברו דקות אחדות, האיש נישאר על עומדו, ואנחנו במקומנו, בהמתנה שקטה... עד שעלה הירח מאחורי ההר, ועד ששמענו את הפרש שואג: "אהלאן, אהלאן!!", ושועט קדימה. הפרש, כך הסתבר לנו אחר כך, היה מנחם קרופסקי, בן עין-חרוד וקרוב משפחתי. אכן, דרך יפה ואורגינלית לקדם את פני הלבנה.

בקיץ 1944, לאחר סיום הלימודים בגימנסיה העברית בירושלים (רחביה), התגייסתי לפלמ"ח, לפלוגה הירושלמית ו', ויחד עם קבוצת חברים נשלחתי לקיבוץ עין-חרוד.

ה"מחיללים" שלנו, דני מס ובנצ'יק פרסיץ (מחללי הל"ה בתש"ח), הצליחו הפעם במשימתם אחרי שלא עלה בידם להוציא אותנו שנה קודם לכן, כ"שביעיסטים" מתוך מעגל הלימודים.

רבים מחברי הירושלמים וממפקדי של אותם ימים הלכו אט-אט לעולמם. כאלה שנפלו, כאלה שנפטרו, ואחד שעלה לגרדום. יהיה זכרם ברוך.

ביניהם: המ"פ שאול יפה, המ"מ בר-עתיד (ביל) וילנצ'וק, שמוליק קאופמן, יצחק דוקלר (דוקי), אלי בלום, אמנון ברמן, גברי כשיוף, ואבשלום חביב.

אחרים, יבדלו לחיים ארוכים, זכו כמוני ליתר אריכות חיים ובריאות.

אני מנסה להיזכר ולסרוק, ואז עולים השמות של חברי הירושלמים מאותם הימים, כמו שמעון מיזל (עכשיו גיסי), משה וכמן (ערן), איזי רבינוביץ (רהב), ישראל רוניק, דובי יסקי, מאיר בן-צבי, ועוד.

המחלקה שלנו בעין חרוד היתה על טהרת הזכרים. כנראה שעזבתי טיפ-טיפה מוקדם מיד, ולכן החמצתי קבלת פנים של שלוש גראציות שהגיעו למחלקה כתגבורת: לאה שלוסברג (רביץ), תמר קופיקה (יקיר) וזוהרה לביטוב. אותן פגשתי רק כאשר הוזמנתי לעין-חרוד מאוחר יותר לביקורים מזדמנים. שלוש בנות, שהלכו גם הן לעולמן.

כעבור קצת יותר מחצי שנה עזבתי את המחלקה בעין-חרוד, ועברתי לאלונים, למחלקה הערבית. למען האמת, התכוונתי להתנדב למחלקה הימית, אבל המפקדים בצמרת החליטו אחרת. זומנתי לקיבוץ יגור כדי להופיע בפני ועדה בראשותו של יגאל אלון, ושם נאמר לי:

"מוסכם עלינו שתעבור לשרת במחלקה הימית, אבל קודם כל תקבל הכשרה במחלקה הערבית. שם תשפר את השפה, תלמד מנהגים, תפילות ושירים, ואז, כשתהיה ימאי, נשלח אותך לעבוד על 'מרכבים' ערביים השטים לאורך חופי הים התיכון".

תקופת המחלקה הערבית

מחלקתנו השתייכה לפלוגה ז', המיוחד בה שהיא כללה גם ימאים, טייסים, גרמנים וסיירים. יום אחד יצאנו מבסיסנו ביגור, ונסענו לקיסריה ליום ספורט פלוגתי. בתחנה המרכזית של "אגד" בחיפה, ששכנה אז ברחוב המלכים לא רחוק מרחוב הבנקים, חכינו לאוטובוס. לא עבר זמן רב, ומסיבה שאינה ברורה לי עד היום, מצאנו את עצמנו במרכזה של קטטה עם צעירים אחרים שהיו גם הם בתחנה. אולי משהו חשב שגונבים לו את התור. במהלך הקטטה תפשו אותי כמה חוליגנים, גררו אותי הצידה, והפליאו את מכותיהם, תוך השמעת צעקות: "פרענק פארח".

אנשי מחלקתי ראו מיד מה קורה איתי, חשו לחלצני, והותירו את המתפרעים פצועים ובורחים. כולם שמעו שמכנים אותי "פרענק פארח", וזה מה שעשה לי את היום. הרגשתי כאחד שעבר בהצלחה מבחן כניסה למועדון אקסקלוסיבי ואשר חדל להיות אשכנזי בודד ומוקצה. לימים, סיפר לי מפקדי בקורס הימי בקיסריה - ישראל אורבך, שהוא היה באותו יום בחיפה, ועמד גם כן בתור לקיסריה. הוא היה עד למחזה! וסתם לקינוח: באותו יום ספורט בקיסריה, ניצחה מחלקתנו במקצוע של משיכת חבל.

עם התקרב החורף של שנת 1945, עמד להיפתח בקיסריה קורס ימי נוסף של המחלקה הימית. מחלקה, שהפכה בינתיים להיות פלוגה י', ושיחד עם פלוגה ז' המקורית יצרה את הגדוד הרביעי של הפלמ"ח. החלום שלי התגשם אפוא סוף-סוף, ואושרה לי העברה לפל"ם, כחניך בקורס ימי בסיסי. הנה כי כן, עדיין לא מלאו שנתיים לגיוסי לפלמ"ח, כשהתחלתי את הפרק הימי של חיי. עדיין נחשבתי "צנחן" ששכרו החודשי היה רק לירה אחת לחודש. קינאתי בוותיקים שקיבלו שתי לירות, אבל התנחמתי בכך שרבים מאלה שבאו לקורס הימי בקיסריה היו עוד יותר ירוקים ממני.

וכך הגעתי סוף-סוף לפל"ם, לקורס הימי מספר 5, בפיקודו של אברהם ריקמן. אני מניח שחלק מחברי הקורס הזה ולקורסים הימיים הנוספים שבאו בעקבותיו, העלו על הכתב את זכרונותיהם ואין לי הרבה מה להוסיף ולחדש. ואם אני טועה, אל דאגה. מילאתי עמודים שלמים של זכרונות משנות השירות שלי בפלמ"ח/פל"ם, וכל מי שיחפוץ בכך יוכל לבקש אותם מבני משפחתי. אסתפק איפוא, כאן בכמה שורות בודדות, ואציין רק את שמות הפעולות שבהן השתתפתי במרוצת התקופה שבה הייתי חניך בקורסים השונים, עד ל"שבת השחורה":

- השתתפות בפעולות של הורדת מעפילים ו/או בנסיגות של הורדת מעפילים בחופי קיסריה, שפיים, תל-אביב ונהריה.
- קליטת נשק ותחמושת מתוך רכבות נוסעות באיזור פרדס חנה, והבאתם למקום מבטחים בקיסריה.

- השתתפות בפעולת ליל הרכבות, חבלה במסילת הברזל בקטע שבין פרדס-חנה לחדרה.
- השתתפות בפעולת ההתקפה על תחנת משטרת החופים ב"סידנא-עלי".

קורס חובלים מספר 3 הסתיים ביום שישי, 28 ביוני 1946. יומיים לאחר מכן, ב-30 לחודש, היינו אמורים לערוך הפלגת סיום לקפריסין על גבי ספינת המפרש של אגודת "הפועל" - "אירלוורוב".

באותו יום שישי מלאו לי עשרים שנה, ובערב ערכו חברי מסיבה צנועה לכבודי. האווירה היתה מתוחה, וניתן היה לחוש ש"משהו" לא טוב עתיד להתרחש. ואף על פי כן, באותו יום שישי לא נסעתי כהרגלי לבלות סוף שבוע עם חברתי עליזה, שהיתה עם מחלקת הפלמ"ח שלה בקורס ספורט בנינוסר.

ואין זה משנה כלל אם לא עזבתי את יגור בגלל מחלת הפה והטלפיים שהשתוללה באותה עת, או בגלל חגיגת יום הולדתי שנפל להיות ביום סיום הקורס שלנו. העובדה היא שנשארתי בקיבוץ יגור, ושנעצרתי למחרת היום, ב"שבת השחורה", בעת החיפוש הגדול שערכו הבריטים בקיבוץ. וכך עברו עלי שבועות רבים של מעצר כעתלית וברפיח, עד שיצאתי סוף-סוף לחופשי תחת השם הכדוי יוסף דרובניץ, שם שאימצתי לעצמי ושהיה שייך לאחד מחברי קיבוץ עין חרוד. נראיתי לא רע. מלא ומפוטם מרוב דייסות ומגולח ראש. פרופיל לא רע לאחד שסיים זה לא כבר שני חודשי מעצר, ושתי שנות שירות בפלמ"ח.

לאחר תקופת חופש קצרה, התמנתי להיות מודריך ראשי בקורס הימי מספר 7, בשלוחה שלו במושב מכמורת. המפקד היה הפלמ"חניק היבשתי שלמה שלאוף. הקורס התנהל על מי מנוחות, עד שיום אחד הגיע אלינו מקיסריה בדרך היס, על גבי סירה קטנה בעלת מנוע חיצוני, גרשון קרלינסקי, חברי מקורס 5.

ציר הגורל! באותו יום הסתיים תפקידי כמדריך, נחסמה דרכי לעסוק בליווי מעפילים, והתחילה חברתי בחוליה לחבלה ימית תחת פיקודו של יוחאי בן-גון.

גרשון בא בשליחותו של יוחאי וביקש לקבל את אישורו של שלאוף לשחרר אותי ליום אחד ע"מ שאסע איתו לקיסריה לראיון ולשיחה. האישור ניתן. כבר בנסיעה הקצרה בדרך הים הבנתי שיוחאי רוצה שאתגרם ליחידות, ושם אסכים, תינתן לכך מראש הברכה של מפקד הפל"ם. בקיצור: הסכמתי להצטרף לחוליה, ואם עוד חזרתי למכמורת היה זה רק לצורך איסוף החפצים ופרידה.

חברתי עליזה לא ידעה ש"עברתי דירה", ויום אחד באה ללא הודעה מוקדמת לבקרני במכמורת. כשסיפרו לה שעברתי לקיסריה, תפשה יאוש: "עד שהגעת, ולאן אחזור? ומה עכשיו?" החברה'ה במקום היו בעלי תושיה וזריזה, ואמרו לה: "ניקח אותך לקיסריה בסירת מפרש". אמרו ועשו.

מנהיגי הישוב שבחיפה.

"הם לא רצו צרות בעירם". כך התמידו יוחאי וחברים אחרים לטעון.

אשר לי עצמי, אני נעדר אינפורמציה בנושא הזה, ולכן לא אוכל לאמת את ההערכה של יוחאי מחד, או להשתכנע מהערכות שונות אחרות, רוגמת זו של שבתאי טבת בסיפור "עונת הגז".

אחד מאנשי שלומנו, שעבד בזמנו בחברת "לייטריין" שעם ספינתה בצענו את העברת המוקש, היה בחור בשם יצחק דוידוביץ'. יצחק דוידוביץ' נימנה עם מקימי חיל הים הישראלי, עיברת את שם משפחתו לדביר, פיקד על כלי שיט שונים והגיע לדרגת סגן אלוף. אם היתה לי בעבר הזדמנות לשוחח ולהתעמת עם יצחק דביר בפרשת מזח הנפט, החמצתי אותה והיא אינה קיימת יותר: סגן אלוף יצחק דביר, או איצ'ה כפי שכינינו אותו, הלך לעולמו. יהיה זכרו ברוך.

ומצדדי, כשם שהיה תמיד, כך נשארה התלומה עד היום - תיקו!

מערכת המיקוש שתוכננה להיות מופעלת במזח הנפט היתה מלאכת מחשבת. היא יוצרה בכמה מקומות, כאשר לב המתקן והמערכת כולה ניבנו במסגריה של קיבוץ עין-חרוד. אני זוכר שיגאל אלון התעניין באופן קבוע בפרטים והוא הסביר לנו שהכוונה היא להפעיל את המוקש במקביל לבואה לארץ של אוניית המעפילים "פלמ"ח", אם וכאשר תיתפש.

והנה עוד כמה פירוורים הזכורים לי מאותם ימים: הניסויים הרטובים הראשונים בוצעו בכריכה של עין-חרוד. זו היתה יותר ביצה מאשר בריכה, אבל היינו מוכנים לסבול את הבוץ וכו' רק משום שהיינו קרובים לבית המלאכה ויכולנו לבצע שינויים. אני זוכר נסיעות תכופות עם יוחאי לירושלים כדי לקבל עצות מאליק, אביו הגאון של עמוס חורב. משה ליפסון ואני, שפעלנו כזוג, גרנו בהדר הכרמל במלון "כרמליה", מרחק הליכה מבית אמו של יוחאי שבצדק רב ראינו בה אמא מאמצת ואוהבת. איזו אישה חמה ומחנכת למופת, שאפשר היה לדבר איתה על הכל. הרגשנו שם טוב, ממש כמו בבית.

קפריסין ופעולת "אושן ויגור"

אל יוחאי ואלי, בהפלגה לקפריסין, התלווה גם שמואל ינאי, סאמק, מפקד הפלי"ם שהכיר את האי מפעמים קודמות. כל הציוד הצבאי שלקחנו איתנו היה קשור זה לזה וארוז בחבילות שהיו אטומות למים. הרעיון היה שאם ניתקל בבריטים, נשליך את החבילות מעבר לדופן ואם נרגיש שהחגורה מתהדקת סביבנו, נוכל תמיד לחתוך את החבלים בגרזן, ולתת לציוד צלול ולהעלים בקרקעית הים. כשהגענו לחוף, העמסנו את כל הציוד על גבי הסירה שהבאנו איתנו, וחתרנו לכיוון החוף. כשהיינו בחצי הדרך,

הדברים הסתבכו. היתה רוח צפונית חזקה והסירה זחלה בזיגזגים ובאיטיות. הערב רד, וליד גבעת אולגה החליטו לא להמשיך, אלא לחזור למכמורת. עליזה לא הסכימה, וביקשה שיורידו אותה לחוף. "אמשיך ברגל", התעקשה, ואי אפשר היה לסרב לה. היינו כבר אז מפורסמים בפלי"ם כזוג. מאוחר מאד באותו לילה דפקה עליזה בדלת חדרי שבצריף. לא האמנתי למראה עיני ולסיפור. לבד? בחושך? ליד מחנה בריטי? כל כך הרבה קילומטרים? איזה אומץ. או איזו טיפשות! הנה לכם עוד ירייה שנורתה לכיוון שהוליד זוג קתולי לעתיד לבוא.

אינני יכול לסיים פרק זה בלי לחזור רגע קט לחברי גרשון קרלינסקי, היום אדמון, איש מעגן מיכאל. פעם, "בימי קדם", הרביתי לבקר בקיבוצו. היו לנו עסקים משותפים בנושאים שונים כמו העברת הספינה שיקמונה דרך תעלת סואץ לפני מלחמת ששת הימים, כמו עזרה למפעל "צורן" שבקיבוצו וכו' וכו'.

ופעם היו שם איתו בקיבוץ גם חברינו המשותפים יוחאי בן-גון ויוסלה דרור. היום נותרו שם שתי אלמנות, שני קברים של חברים/מפקדים, וגרשון. גרשון היה בן זוגי הראשון בחוליה של יוחאי, ואיתו התחלתי את השנה השלישית לגיוסי. היינו בני זוג לזמן קצר, ואחר כך נפרדו דרכינו.

המשימה הראשונה שהוטלה על גרשון ועלי היתה לחדור לנמל חיפה, ולהביא משם אינפורמציה מוגדרת. אבל בתוך הנמל נתפשנו, והובלנו קשורים כזוג אחד של אוזקים לאורך הנמל ועד למטה הבולשת ברחוב המלכים.

יוחאי, שראה אותנו מרחוק, שיפסף ידיים וחיך (למה!?) ומשה ליפסון גילה לי לאחרונה שגם הוא צפה באותו מחזה כמפקדנו הישיר. הסיפור הסתיים בבילוי לילי ב"קישלה" במחיצתם של פושעים, ובשחרור בערכות למחרת היום. שתי פעולות מסובכות של החוליה לחבלה ימית מסופרות בפירוט רב בספר הפלמ"ח ובמקומות אחרים, ואני מקווה שיימצא להן מקום גם באוסף הזה:

- הראשונה היתה במזח הנפט של נמל חיפה, והיא מסופרת ע"י יוחאי בן-גון.

- השנייה היתה באוניית הגירוש "אושן ויגור" בקפריסין, והיא מסופרת ע"י יוסלה דרור.

מאחר ובשתי הפעולות האלה השתתפתי גם אני, אני מוצא לנכון להוסיף כאן מעט צבע משלי. צבע לאותן תמונות נפלאות שצוירו בידי שני חברי ומפקדי הנפלאים. אני מקווה ומאמין שהתוספות הללו תהיינה מעניינות לקריאה ולהשוואה, ושבמקרה הזה גם לא כל המוסיף ימצא גורע.

הפעולה ב"מזרח הנפט"

הפעולה במזח הנפט נכשלה, ויוחאי מתאר את הכישלון בכנות וככישרון. עד יומו האחרון האמין יוחאי שהיתה הלשנה, ושמקורה היה חבוי אי-שם בקרב אנשי צמרת מתוך

שמענו חזק את רעש המנוע של ספינת הדייג. היא עשתה סיבוב מהיר וכרחה, בניגוד גמור למה שסוכם קודם לכן עם ה"סקיפר". קיללנו בצעקות עד לב השמיים, אבל אף אחד חוץ מאיתנו ומגלי הים לא שמע. המשכנו לחתור בחושך מוחלט אל עבר הבלתי נודע.

איך מסתירים ציוד כל כך רב? ובחוף חדש ובלתי מוכר? ובארץ זרה? ובמהירות? ובחושך? כל אחד מאיתנו לקח איתו משהו, חפר בורות בעזרת טוריה, פיזר את הציוד לתוך הבורות, כיסה הכל יפה יפה, וטשטש את הסימנים שהותיר תוך כדי עבודתו. אחרי שסיימנו, השקענו שלושתנו ביחד את הסירה עמוק בים, מול מקום הסתרת הציוד. האיזור היה מלא לאורכו בחומה של גבעות חול דומות אחת לרעותה. אבל נראה כי יכולנו להבחין, בקושי רב, בצלילית של 3 גבעות חול בולטות ושונות במקצת מאחיותיהן. הסתכלנו סביבנו, והסכמנו על הסימן, וקיוונו שכשנגיע שוב לאיזור, נצליח לזהות את המקום. בנוסף, כל אחד מאיתנו הראה לאחרים היכן הטמין ומה. החלפנו בגדים ל"פרנג'י", ענכנו עניבות ועם מזוודות קטנות בידנו, צעדנו בעקבות מורה הדרך שלנו לכיוון האורות.

הגענו לבית קפה בפרוור הרומי של פמגוסטה, ומשם בטקסי לביתו הפרטי של מכר של סאמק - ישראלי לשעבר, פרדסן מקומי, אחד שהסכים לעזור ושנראה היה שאפשר היה לסמוך עליו.

הנעשה אחר כך ידוע, והוא טופר כאמור גם על ידי יוחאי וגם על ידי יוסלה. סאמק ויוחאי נעצרו ונשלחו לארץ (כל אחד בנפרד), ויוחאי הספיק "לבשר" לנו שראה את הסירה שלנו מונחת על הרציף בנמל. כנראה שלא שרדה את הרוחות ואת גלי החוף. הדיווח הזה הגיע אלינו באיחור. יוסלה ואני יצאנו לחפש את הציוד עוד לפני כן, ושעה ארוכה חיפשנו לשווא את הסירה במקום שהיא היתה אמורה להיות. אני לא מאחל לאף אחד מידידי להימצא בים באמצע החורף בחצות, במשך שעה שלמה לחפש בקרקעיתו סירה שקועה, ואח"כ, עם ידיים קפואות לנעול נעליים ו... לקשור את שרוכיהם.

ברו"ח למפקד החוליה ציין יוסלה שלקח לי שעה למצוא את מקום שלושת הגבעות ואת הציוד. זה נכון ומדויק. אף פעם לא תיארתי לעצמי שכל העול והאחריות להגיע שוב לאיזור נחיתתנו יפול אך ורק עלי. מי חלם שסאמק ויוחאי "יצאו מהתמונה", ושמעמסת איתור המקום תיפול כולה עלי?

יוסלה ואני הגענו לשפת הים למקום שחשבתי שהוא קרוב לאיזור, והתחלנו לצעוד דרומה. היה חשוך, ומכל עבר נראו לי גבעות שדמו למה שאני מחפש. ראיתי צל גבעות כגבעות. הלכתי הלוך ושוב, התעקשתי ולבסוף מצאתי. מילא הציוד שאני עצמי הטמנתי. אותו מצאתי בנקל. אבל מה על הדברים שהטמינו יוחאי וסאמק? זה מה שגזל את מרבית הזמן.

אפילו היום, לאחר שעברו למעלה מחמישים שנה, אני יכול לומר בכל הצניעות הראויה: כל הכבוד שלא פישלתי, שמצאתי את המקום ושמצאנו הכל.

לא ידענו מה עלה בגורלו של יוסלה לאחר שהדביק את המוקש המגנטי לדופן אוניית הגירוש "אושן ויגור".

בלילה שלאחרי, יצאנו מחוץ למחנה וסרקנו את החופים. ולילה אחרי זה שוב אותו דבר. כך, עד שנודע לנו שהוא חי, ושהוא נתפש על החוף ונאסר.

כאותם הימים הגיע לקפריסין כתגבורת מהארץ משה ליפסון/נחשון. פגשתי אותו על החוף בשמחה ובהתרגשות. שמחתי לראות אותו והתרגשתי עוד יותר כאשר סיפרתי לו שאנחנו בעיצומם של חיפושים למצוא את יוסלה מת או חי. כמה חודשים לפני כן, בחיפה, התערבנו על הפסקת עישון לשנה. "מי שמפסיד קונה" לשני עט נובע פרקר 51". שם על החוף, כשראיתי את משה, לא יכולתי יותר להתאפק והדלקתי סיגריה. מיד אחרי לקח גם משה סיגריה, נתן קריצה שנראתה גם בחושך והדליק אותה משלי. הדליק ואמר: "הפסדת". ואכן הפסדתי ואין זה משנה כלל שההפסד היה ב"פוטו פיניש". אני לא לגמרי בטוח שפרעתי אי פעם את החוב. יסלת לי חברי מוישה, יש התיישנות!

אני לא ידעתי מה חשב יוסלה בדרך לאוניה. חיכיתי שיחזור, ואז יגיע תורי לשחות לאוניית הגירוש השנייה. ואח"כ נשחה שנינו למשחתת וזהו זה. איזו אופטימיות, ואיזה חוסר קריאה נכונה של מפת הזמן והמרחב, ושלא לדבר על הטעות באומדן המרחק ל"אושן ויגור", שלטענת יוסלה היה פי 4! היריות הפתאומיות, הזרקורים שהאירו, הסירנות ששרקו ופצצות העומק שנזרקו, מחקו באחת את השקט הקר ששרר. לא נשמענו להוראה של יוסלה, והמתנו שעה ארוכה. לפתע שמענו צעקה: "יו...סקה". הבנו שיוסלה שוחה בכל זאת אלינו, והתחלנו לחתור לכיוון האוניה. צעקנו בחזרה, והסתובבנו בשטח שעה ארוכה. מסביב יריות ופצצות ואנחנו רואים את חרטום האוניה גבוה כאילו ממש לידנו. הלילה עמד להיגמר לנו, ואז התייאשנו מלמצוא את יוסלה, חזרנו על עקבותינו והתחלנו לחתור דרומה לכיוון נקודת היציאה שלנו. היה כבר אור יום מלא, כששמענו פיצוץ עז. הבנו שיוסלה הצליח להדביק את המוקש, וקיוונו שהוא שוחה לכיוון החוף.

פעלנו על פי ההוראות ולפני שהגענו לחוף, ומשראינו שאין לנו כל אפשרות להסתתר או להסתיר, השלכנו את כל מה שהיה לנו לים. היינו שלושה בסירה: מתי, ראיסה, שהתלוותה ליוסלה לשכור את הסירה, ואני. מתי, הוא כאמור לעיל יואש צידון, לימים טייס קרב, תעשיין וחבר כנסת, והאחות ראיסה, שוב כאמור לעיל, אשתו. ראיסה עזבה אותנו בחוף, וחזרה בעצמה למחנה. היא נשאה תעודה ויכלה לנוע חופשי. מתי ואני הגענו לפרדס המפורסם, התחבאנו שם עד הלילה, ואז נכנסנו דרך הגדרות למחנה. אחרי הבריחה של יוסלה מבית הסוהר, קיבלתי הוראה

וכמן, שהשתחרר זה לא מכבר מהפלמ"ח. איתו בירושלים היתה גם בחורה צעירה ונחמדה, רותה קרפובסקי, בת עין חרוד שהכרתי. רותה, לימים אשתו של משה וכמן. רווקא רצייתי להיות שוב עם החברים משכבר הימים, ולכן ביקשתי את הסכמת מטה הפלי"ם. קיבלתי אישור זמני, והצטרפתי ל"פורמנים". מאותו רגע, השתייכתי ליחידה שעליה פיקד ז'ק צביה, ולגדוד שעליו פיקד צביקה זמיר.

גם עליזה היתה מגויסת, אבל לא לפלמ"ח. משום מה גויסה לחי"ש ירושלים. כל אחד מאיתנו היה תקוע בחור שלו באותם הימים, והצלחנו להתראות מעט מאד.

אני התמניתי להיות אחראי על שיירות המשא שחוזרות מירושלים ריקות לשפלה. הן יצאו ממקום מרוכז, שהיה באיזור השוק של מחנה יהודה. שיירות הנוסעים יצאו ממקום אחר. נדמה לי שממרכז "תנובה" שבשכונת גאולה. כך או אחרת, היה תיאום מוחלט בין השתיים והלוגיסטיקה פעלה כראוי. אני הייתי אמנם אחראי, אבל גם נסעתי בעצמי לא פעם כמלווה.

אני זוכר שמאוחר יותר, לקראת יום חתונתי, כתבה לי עליזה ביומני במקום המתאים: "יום חמישי, 26 בפברואר. מחר יום נישואי. לא לשכוח לחזור עוד הערב לירושלים".

הייתי שקוע אמנם בנושא השיירות בקו תל-אביב - ירושלים, אבל הלב פעם בחזקה גם עם אלה שבשאר הגזרות: נוה יעקב ועטרות בצפון, ים המלח במזרח וגוש עציון בדרום. אחת המכות הקשות ביותר שספג הגדוד שלנו באותם הימים היתה נפילת הל"ה, הי"ד. זמן רב חיכינו עד שהתחננו. בהתחלה חיכינו שאביה של עליזה יגיע לארץ ממקום מגוריו הקבוע, מערן. דאגנו מאד כששמענו שהמושבה הבריטית השלוה "בערה" לאחר החלטת החלוקה. היו מהומות, שרפו חנויות ורכוש, והרגו ביהודים. אני שומר עד היום דו"ח של המושל לממשלתו בלונדון, ואפשר להצטרר ממנו גם כעת. חותני לעתיד, כאביו לפניו, עבד בערן כעו"ד, עבור היהודי העשיר משה בנין. הוא הצליח לעזוב את ערן בעזרת השלטונות, והגיע לאחר תלאות לארץ, הוא ואשתו איתו. אחר כך התעוררה בעיה חדשה: להגיע באחת השיירות מתל-אביב וגם זה לקח זמן. חתונתנו התקיימה ביום שישי, בחצר הבית שבו גרה משפחתה של עליזה, ברח' יונה 22. קהל קטן, ילד יספרם. הבדיחה שהתהלכה סיפרה, שיצאו לרחוב כדי לחפש עשירי למנין. שכרנו חדר בין שכונת מחנה יהודה לרחוב בצלאל. התשלום כלל זכות לחמם מים במטבח. לא חשבנו על יציאה לירח רבש. כל אחד מאיתנו חזר מיד למקום שירותו.

מטה ה"פורמנים" שכן בחדר קטן, בקומה הראשונה של אגף קרן היסוד, בבנין המוסדות הלאומיים שאחסן את הסוכנות היהודית, את הקרן הקיימת ואת קרן היסוד. החדר הזה שלנו שימש כמקום מפגש קבוע, והייתי מגיע אליו לעתים תכופות.

ה-11 במרץ לא היה יום שונה, וגם באותו בוקר הגעתי

לחזור ארצה. על פרשת הבריחה מספר יוסלה בפירוט רב. אני רק יכול להוסיף שפעלנו בתוך המחנה במקצועיות רבה, והחדרנו אליו את כל המשוריות הדרושות, בדיוק כפי שביקש. ועובדה: בעזרתם הוא ניסר את הסורגים והצליח לברוח ולהגיע אלינו למחנה.

יוסלה מסר לידי דו"ח מפורט ליוחאי. לקחתי את הדו"ח, ניגשתי לסנדלר במחנה והוא הכניס אותו לתוך אחת מסוליות נעלי. כך הגיע הדו"ח ליוחאי, כך נכנס מאוחר יותר לספר הפלמ"ח, כניספה, לפרק הזה.

חזרתי ארצה על מנת לשוב לקפריסין בספינת דייג, שאיתה יחזור יוסלה ארצה. אני עובתי את המחנה כמעפיל, במסגרת המכסה שאישרו הכריטים באותה עת. כנמל חיפה, הסתלקתי מהאוטובוס שהסיע מעפילים, ויצאתי משער הנמל כאחד העובדים. אני לא הייתי ראשון שככה "עלה" ארצה, אבל עם יוסלה פחדו לעשות את אותו התרגיל. הוא היה בחזקת טרוריסט נמלט והאנגלים חיפשו אותו בכל מקום. הוחלט איפוא, להחזירו ארצה בדרך הקשה: לשנות את חזות פניו על ידי איפור, להוציאו דרך הגדרות החוצה ואח"כ, באותה ספינת דייג שאיתה הגעתי אני, יחזור הוא לארץ. קשה לתאר את הפגישה על החוף, אחרי שבקושי רב הכרתי אותו. הספינה הפעם המתונה.

לעליזה נמאסו "המשחקים" שלי, וניסתה לנתק אותי מה"חוליה" בכל דרך כשרה. בקיץ של 1947 החלטנו להתחתן והודענו על כך למשפחות. סיפרתי על כך מיד גם ליוחאי. הוא שמח, ברך אותנו והחליט לאשר לי חופשה מיוחדת.

מועד הנישואין נשאר פתוח כי חיכינו לאביה של עליזה שהיה אמור להגיע מחו"ל. החופש שלי לא היה מלא, הוא היה חלקי ביותר, משום שבאותם הימים הוציאו אותי כמה פעמים כדי לנסוע שוב ושוב לקפריסין. ותמיד הבטיחו לעליזה הכועסת שזו "הפעם האחרונה". אני לא יכול לזכור כמה פעמים הפלגתי לקפריסין, אבל זה היה לא מעט. היו פעמים שחזרתי עם אותה ספינת דייג, והיו פעמים שהמשכתי ונכנסתי לתוך המחנה. במקרה כזה, האחרון, היו מחזירים אותי שוב כעולה, על חשבון מעפיל כלשהו. בהפלגות הללו, הבאתי גם כמה קבוצות של אנשי פלמ"ח שנשלחו לאי לצרכי הדרכה. מי יזכור את כולם?

כן, היתה שם שרה יפה והיה מוישלה קליין, והיה ה"צ'ך", ואירל, ועוד רבים אחרים. וככה, למורת רוחם של עליזה ושל משפחותינו, המשכתי ב"פרוייקט" קפריסין, עד החורף. עד סמוך לעשרים ותשעה בנובמבר, יום ההחלטה באו"ם על החלוקה.

בירושלים התארגנו "דורביסטים" של הפלמ"ח, והוקם גדוד חדש, הגדוד הששי ובתוכו ה"פורמנים" או מלווי השיירות. המתח ביישוב הלך וגבר, וחברי הוותיקים בירושלים, שסיימו שתי שנות פלמ"ח והפכו להיות "דורביסטים", ביקשו ממני להצטרף אליהם. ראש המבקשים היה משה

למשרד. שבועיים לאחר נשואי. הייתי שם, וזה היה היום של הפיגוע המפורסם בבנייני המוסדות הלאומיים. החדר שלנו היה הקרוב מכולם למכונית שהתפרצצה, אבל למולי יצאתי מהפיצוץ בחסד; חתך קל מעל עין ימין ופיגוע באזניים.

ישבנו סביב השולחן כשאירע הפיצוץ. אני ישבתי באחת מפיונות החדר, זו הסמוכה לכביש, אבל מרוחקת מעט מהחלון. לרוע המזל, קיבלו כל היושבים האחרים את מלוא עצמת ההרף. הם ישבו מול החלון. החדר נהרס לחלוטין, כול התיקרה שמעלינו. המהומה היתה נוראה והחילוץ של הנפגעים מתוך הריסות הבנין, חיים ומתים, היה קשה למדי. האבק הסמיך שהתאבק הקשה גם הוא.

- יוסי מרגלית האפסנאי שלנו, נהרג במקום.
- יוספה, ששימש אותנו כנהג וכשליח, נפצע קשה בפניו.
- יוספה הקטן, שיחד שירתנו במחלקה הערבית.
על פי התקן עמד לרשותי אופנוע "מצ'לס", אבל מאחר ולא ידעתי לנהוג, העברתי אותו לשימוש של יוספה. בתמורה, הוא לימד אותי לנהוג בו. גם באופנוע התרסק.
- רותה קרפובסקי, חברתו של משה וכמן, נפצעה גם היא קשה בפניה. היא התאוששה מהר מאד, חזרה כעבור זמן קצר לעבודה. מאוחר יותר התחתנה עם משה וכמן וסחבה אותו איתה בחזרה לעין חרוד.

- וממול, באגף המרכזי של הבנין, במחלקת העליה של הסוכנות היהודית עבד אבי. ההרף הגיע עד לשם, וגם הוא נפצע. ראיתי אותו בחצר לאחר שחבשו אותו, לא נורא. אני, יחד עם עוד כמה פצועים קל, טופלנו במקום, נחבשנו ושולחנו הביתה. אני מגדיר את הפציעה שלי כקלה, אך עם נזק קבוע לאורך זמן, שלא אהבתי להתפאר בו. דבר ראשון: עוד התוף באזני נפגע. השמיעה שלי "דפוקה" לחלוטין, ועד היום לא הצליחו המכשירים השונים שניסיתי לתת תשובה לליקוי. דבר שני: הראיה שלי בסדר גמור, ואם אני זקוק למשקפיים, יש לזקוף את הדבר לגילי. ואף על פי כן אני טוען בעקביות שבגלל הפציעה ההיא שלי, אברתי לתמיד את היכולת להבחין בין צבעים אחדים. עיוור צבעים חלקי. יעני!

לאלה שאומרים הבל הבלים, אין לי מענה. יתכן שהם צודקים, אך יתכן גם שלא. דבר אחד הוא למעלה מכל ספק: עליזה נדהמה לשמוע אותי אומר לה לאחר הפציעה, שלפעמים אינני רואה את הכחול בעיניה.

לפני פורים הגיעה אלי הודעה שעלי להתייצב במטה הפל"ם. לקחתי איתי את עליזה וירדנו לתל אביב. תל אביב נראתה לי כעיר אחרת, השוכנת בארץ אחרת... המדברת על כך שאנחנו במלחמה. ביקשו ממני שאעזוב את ירושלים על מנת לנסוע לחו"ל בענייני העפלה. אבל זה לא היה כל כך חד וחלק, והשאירו בידי את ההחלטה אם להיענות או לא. לי לא היו היסוסים. חשבתי שאני צריך להישאר בירושלים.

אחרי כמה ימים של כיף בתל אביב, הצטרפתי למבצע נחשון ונסענו לחולדה. לא היה לי שום תפקיד מוגדר בחולדה, ויחד עם עוד אחרים כמוני חיכיתי להצטרף לשירה. חזרתי לירושלים והודעתי למפקדי שאני נישאר בגדוד השישי.

לא אכחיש, שבתור איש ים היה לי קשה להשתלב בתוך היחידות היבשתיות של הפלמ"ח. גם למפקדים שלי היה קשה לא פחות. אחרי ככלות הכל אני חובל, וחובל משמעו קצין. התקנאתי בחברי מהפלמ"ח שקיבלו הכשרה ללחימה, ויכלו לפקד. אפילו על כיתה. ירושלים היתה במצור. התחבורה אליה וממנה נפסקה, והמאמץ העיקרי עבר ללחימה על פריצת הדרך. אני הייתי באותם הימים הארוכים מעין כלבוניק, לא היה לי שום תפקיד פיקודי לחזור אליו, ונשלחתי להצטרף מפעם לפעם לפעולות שונות בתוך ירושלים עצמה ומחוצה לה. כך, עד ההפוגה הראשונה, עד שנפתחה הדרך לשפלה, ועד שהורשתי לעזוב.

ירדתי לתל אביב, ואחרי ארבע שנות מחתרת עשיתי הסבה לצבאה של המדינה החדשה. עליזה ואני התייצבנו יחד במטה חיל הים בסן רמו וביקשנו לשרת על כלי שיט, על אותו כלי שיט. בקשתנו לא התקבלה ובתור זוג נשוי הוצבנו לשני כלי שיט נפרדים:

- עליזה נשלחה להיות מזכירה על אוניית חיל הים "אילת" - א-16 (לשעבר אוניית ההעפלה "מדינת היהודים") בפיקודו של יוסקה אלמוג. האוניה היתה כבר בשירות פעיל ועגנה בתל-אביב.

- אני נשלחתי לחיפה והתמנתי להיות קצין קשר ונביגציה על אוניית חיל הים ק-20, "הגנה", בפיקודם של משה רבינוביץ ואח"כ מוקה לימון. האוניה, שנשלפה מתוך "צי הצללים" עגנה ליד שובר הגלים והוכנה בדחיפות לשירות פעיל.

תמצית 18 שנות שירותי בחיל הים בשנים 1948-1966:

1948-1950: קצין קשר על ק-20; קצין קשר על מ-17 "הפורצים" בפיקודו של זאב הלל; מדרין ראשי בבסיס ההדרכה הראשי בבת גלים "מ.ה.מ" בפיקודו של רוד עופר; סגן מפקד ק-24 "בן הכט" בפיקודו של נפתלי רוזן; עוזר לראש אגף ההדרכה במטה החיל בפיקודם של פאול שולמן ושמוליק טנקוס. באותה תקופה נשלחתי מפעם לפעם ע"י החיל לתפקידים "אזרחיים" מיוחדים כמו הברחת מעפילים מהמחנות בקפריסין והבאת עולים מבולגריה ע"ג אוניית המשא הבולגרית "בולגריה".

1950-1955: שתי שנות לימוד בטכניון בחיפה בפקולטה להנדסת מכונות, ולאחר מכן שנתיים נוספות להשלמת הלימודים באוניברסיטה של "מישיגן" (ארה"ב), וקבלת התארים של אדריכל ימי ושל מהנדס מכונות. עם סיום

הים. שיפוץ זה זיכה את המרכז ואת המספנה בקבלת "פרס קפלן".

1962-1966: סגן אלוף (פקק), שסירב לקבל מינוי כרמח"צ, אך אולץ (כחתום לשירות ארוך בגין הלימודים) להמשיך לשרת בחיל. עיסוקי העיקרי באותן השנים היה מימוש רעיונו של מפקד חיל הים יוחאי בן-נון: פיתוח וכיצוע ניסויים בכלי שיט מהפכני, מעין טורפדו מאוייש שכונה "אריה", עבור שייטת 13 (סיפור!) ומפעם לפעם: הצטרפות למפקד החיל ולקצינים בכירים אחרים, לשם טיפול בחו"ל בנושאי רכש של "צוללות" ו"ספינות טילים".

1966.6.30: מועד סיום החתימה לשירות קבע, סירוב לדרישת הרמטכ"ל להאריך את החתימה מעבר לחוזה וכתוצאה מכך, לא ייאמן, החליטו שאשתחרר מצה"ל ללא זכאות לגימלאות.

הלימודים, נשלחתי לעבור השתלמות מעשית ועברתי שנה כמהנדס במספנה האמריקאית "היגינס" בניו-אורליאנס. 1955-1958: מהנדס במחלקת הנדסה (מח"נד) בפיקודו של אברהם זכאי, שהפכה להיות מחלקת ציור, (מח"צד), שהפיקוד עליה עבר אח"כ לידי אריה קפלן (קיפי). משנת 1956 שימשתי בפועל כראש ענף תיכון - ציוד-4, כמחליפו של סא"ל בן אליהו שנשלח לחו"ל.

1958: חניך בקורס מתקדם (פו"מ), בפיקודו של שלמה אראל. במהלכו של הקורס הצטרפתי זמנית לנסיעות של מפקד חיל הים שמוליק טנקוס ושל יוסלה דרור ע"מ לעסוק ברכש עתידי של צוללות.

1958-1960: ראש הצוות הטכני לרכש ולשיפוץ של הצוללות הראשונות "תנין" ו"רהב" באנגליה.

1960-1962: קצין טכני בכיר לנושא צוללות ובהמשך מרכז ואחראי לשיפוץ של הצוללת "תנין" במספנת חיל

קורס מפקדי סירות 5, לקראת היציאה לפוצץ את משטרת החוף ב"סידני-עלי"
כתגובה על תפישת האונייה "ברל כצנלסון" - נובמבר 1945